PAGINI ALESE

SERIE NOUĂ No. 7

S. FL. MARIAN

PASĂRILE POPORULUI ROMÂN

EDIȚIE INGRIJITĂ DE
ION PILLAT

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

www.digibuc.ro

PAGINI ALESE

SERIE NOUĂ No. 7

S. FL. MARIAN

PASĂRILE POPORULUI ROMÂN

DATINI ŞI LEGENDE

EDIŢIE INGRIJITĂ

DE

ION PILLAT

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", BUCUREŞTI

3861 — 934

www.digibuc.ro

S. FL. MARIAN ŞI PASĂRILE POPORULUI NOSTRU

„A mai vorbi despre însemnătatea literaturei poporane cred că nu este de trebuinţă, căci în ziua de astăzi nu mai stă nimene la îndoială cum că literatura modernă trebue să se întemeeze pe cea poporană, scoţând la lumină şi întrebuinţând toate comorile cele mari, bogate şi frumoase ale literaturei poporane... Toate naţiunile, cari au o literatură, au purces astfel şi de accea au propăşit aşa de departe. Numai la noi acest adevăr abia târziu a izbutit a fi recunoscut; ...se începuse clădirea dela acoperiş în jos."

Cu aceste cuvinte, înţelepte şi actuale şi astăzi în Bucureştii Românici mari, îşi începea la 1883, acum o jumătate de veac, în Siretul Bucovinei, Preotul S. Fl. Marian „Precuvântarea" la marea sa lucrare de folklor, apărută în două tomuri la Cernăuţi: *Ornitologia poporană română*. Cartea citată, împreună cu vestita trilogie: *Nunta*, *Inmormântarea* şi *Naşterea la Români* (Bucureşti, 1890—1892) şi cu: *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile Românilor* şi *Legendele Maicii Domnului*, apărute mai târziu în 1903 şi 1904, constitue cea mai autentică contribuţie la faima mereu crescândă a operei acelui harnic, priceput şi inimos slujitor la altarul Domnului nostru Hristos şi la altarul nu mai puţin sfânt pentru dânsul, al datinelor,

www.digibuc.ro

legendelor şi credinţelor neamului şi pământului românesc.

S. Fl. Marian n'a fost numai un mare cercetător al graiului străbun, un cunoscător desăvârşit al sufletului colectiv şi adânc — cel dintru început — al Românilor din toate ţinuturile ţării, ci a mai fost un descălecător pe meleaguri de basm descoperind viaţa legendară a fraţilor noştri înaripaţi, a pasărilor poporului român—şi dându-ne iar, cu înfăţişarea lor reală, numele cel adevărat cu care i-a botezat atât de nimerit pe vremuri geniul liric şi spiritul de observaţie al românului dela ţară.

„Dacă literatura poporană ar fi fost mai de mult cunoscută, — ne mai spune S. Fl. Marian— am fi scăpat de foarte multe neologisme pocite, născocite şi introduse în scrieri literare şi ştiinţifice, cari nu se vor vulgariza niciodată, şi cari sunt şi vor rămâne neînţelese. Să luăm numai o botanică sau o zoologie românească în mână şi vom afla nişte numiri de plante, animale şi pasări care din care mai curioase şi vecinic neînţelese, pe când în popor există numiri aşa de frumoase, precise şi poetice. Cunoscând această lipsă, am adunat deocamdată numirile de pasări ce le-am aflat până acuma la popor, am adunat legendele, datinele, credinţele şi cântecele ce le are poporul despre pasări şi le scot acuma la lumină sub numele de: *Ornitologia poporană română.*

„Este prea adevărat că această adunare nu e încă complectă şi va trebui încă multă stăruinţă şi mult lucru până ce se vor aduna toate numirile pasărilor din toate părţile locuite de Români, dar cel puţin am făcut începutul, şi nu doresc alta decât ca să fie spornic şi să înduplice şi pe alţii a lucra mai departe..."

www.digibuc.ro

Am reprodus cu bună ştiinţă pasagiul întreg din prefaţa lui S. Fl. Marian, fiindcă mai mult ca orice comentar ne arată deslușit scopul operei şi intenţiile autorului. El ne-a dat o carte minunată — nu atât prin stil şi expresie literară, care aparţin epocii, ci prin însuşi materialul întrebuinţat, care fiind smuls sufletului etern al poporului, rămâne nepieritor.

Marele merit al lui S. Fl. Marian e de a fi prins pentru totdeauna mitologia aceea fermecătoare pe care poporul a legat-o de aripile şi penele sburătoarelor noastre. O mitologie care mai mult decât legendele legate de oameni dă dovadă de cât lirism, de cât umor, de câtă duioşie, subtilitate şi fineţă poetică e capabil sufletul poporan în fantaziile şi visurile sale.

Numiri de pasări ca: *albinărelul, dumbrăvanca, prigoarea, codruşul, împărăţelul, auşelul, presura, pasărea omătului, florintele, petroşelul, scoruşa* înseamnă mai limpede ca orice pledoarie puterea de caracterizare şi plasticitatea fără seamăn a graiului românesc.

In discursul său de recepţie la Academie, despre *Chromatica poporului român*, S. Fl. Marian formulează, în termeni valabili şi azi, părerile sale despre introducerea de cuvinte nouă în limba noastră: „O naţiune care doreşte să aibă o limbă bogată şi omogenă va trebui mai înainte de toate, să adune şi să scoată la lumină întreaga sa literatură populară... şi numai după ce va fi încredinţată că cuvintele ce-i sunt de neapărată lipsă nu se află de fel în sânul poporului, să le împrumute dela alte naţiuni."

Cărticica de faţă e o alegere restrânsă la ce am socotit mai caracteristic dintr'o operă de mult epuizată şi care se cere a fi reeditată în întregime.

Ion Pillat

www.digibuc.ro

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ ȘI BIBLIOGRAFICĂ

S'a născut în satul Ilișești din Bucovina la 1 Septembrie 1847, din părinți muncitori de pământ. A început studiile în școala sătească și apoi s'a mutat în Ardeal, unde își isprăvi clasele gimnaziale în Năsăud și în Beiuș.

Reîntors în Bucovina, a urmat cursurile facultății de teologie dela Cernăuți și s'a hirotonisit preot în 1876. Cariera sa preoțească începe în satele Poiana și Voloca (comuna Cândreni), apoi continuă în orașul Siret, de unde apoi s'a stabilit în mod statornic la Suceava, ridicându-se până la demnitatea de protopresviter.

A fost numit totodată profesor de religie la gimnaziul superior ortodoxo-oriental din Suceava.

Căsătorit în 1875 cu fiica unui preot, a dus o viață modestă în mijlocul familiei sale, ocupându-se cu munca intelectuală. A adunat un bogat material folkloristic și a dat la lumină numeroase publicațiuni dintre care multe vor rămâne.

Academia Română l-a primit în sânul ei în 1881.

S. Fl. Marian a murit în 1907.

Poezii poporale din Bucovina. Balade române. Botoșani, 1869. — *Poezii poporale române adunate și întocmite.* Tom. I—II. Cernăuți, 1873—75. — *Chromatica poporului român.* Discurs de recepțiune rostit în ședința Academiei Române dela 12 Martie 1882. București, 1882. — *Ornitologia poporană română.* Tom. I—II. Cernăuți, 1883. — *Câteva inscripțiuni și documente din Bucovina.* București, 1885. — *Descântece poporane române.* Suceava, 1886. — *Biserica din Pârhăuți în Bucovina.* București, 1887. — *Nunta la Români.* Studiu istorico-etnografic comparativ. București, 1890. — *Înmormântarea la Români.* Studiu etnografic. București, 1892. — *Nașterea la Români.* Studiu etnografic. București, 1892. — *Satire poporane române.* București, 1893. — *Vrăji, farmece și desfaceri.* București, 1893. — *Sf. Ioan cel Nou de la Suceava.* Schiță istorică. București, 1895. — *Tradiții poporane române din Bucovina.* București, 1895. — *Răsplata.* Povești din Bucovina. Suceava, 1897. — *Sărbătorile la Români.* Studiu etnografic. Vol. I—III. București, 1898—1901.— *Inscripțiuni de pe manuscripte și cărți vechi din Bucovina.* Suceava, 1900. — *Poesii poporale despre Avram Iancu.* Suceava, 1900. — *Portretul lui Miron Costin,* mare logofăt și cronicar al Moldovei. Cu o stampă. București, 1900. — *Ins'ctele în limba, credințele și obiceiurile Românilor.* Studiu folkloristic. București, 1903. — *Legendele Maicii Domnului.* Studiu folkloristic. București, 1904. — *Hore și chiuituri din Bucovina.* București, 1910.

www.digibuc.ro

CUCUL

Pământul adăpat de răcoritoarele lacrimi ale ernei, care ne-a părăsit, şi încălzit de razele cele plăcute şi călduroase ale primăverei care a sosit începe iarăşi a se îmbrăca în vesmântul lui cel verzui, şi-a se împăna cu mii şi mii de floricele.

Luncile şi pometele, ciritişurile şi tufişurile, pădurile şi pădurelele, codrii şi dumbrăvile încep iarăşi a slobozi mugurul, a înflori şi-a înfrunzi, a răspândi umbră şi a primi în sânul lor pe oaspeţii ce i-au fost părăsit cu începutul toamnei trecute.

Mii şi mii de păsărele mutatoare se 'ntorc acum din ţările cele calde şi fiecare se grăbeşte cu un dor nespus spre cuibul său, sau, în lipsa acestuia spre un loc plăcut, unde să-şi poată petrece toată vara.

Din toate părţile se aud pasările cântătoare intonând imne de laudă şi mulţumire cerescului părinte, pentrucă iarăşi le-a redat mult dorita şi aşteptata primăvară. ~~Insă~~ dintre toate pasările acestea ce ne anunţă deşteptarea naturei, venirea primăverei şi înveselesc omenirea cu cântecele lor, numai una singură se află, care-o întâlnim şi-o auzim pretutindeni cântând : atât la munte cât şi la ţară, atât în cel mai mare şi mai pustiu codru, cât şi în cel mai mic pomet sau tufiş.

www.digibuc.ro

Această pasăre mult dorită şi foarte iubită de Români este Cucul, lat. Cuculus canorus, L. germ. der gemeine Kukuk.

Pe cât de dorit şi iubit este Cucul, pe cât de mult înveseleşte el omenirea cu cântecul său, pe atâta de multe şi variate sunt datinele şi credinţele poporului român despre dânsul.

Deci, eu cred, că fiecărui Român adevărat şi iubitor de literatura noastră poporană, îi voi face o deosebită plăcere şi bucurie dacă îi voi arăta care sunt legendele acestei păsări? de ce anume se deosebeşte ea mai mult decât alte păsări cântătoare? şi ce crede poporul român despre dânsa?

Să 'ncepem aşa dar mai întâi cu legendele Cucu'ui. Să vedem ce ne istoriseşte şi ce crede Românul ţăran despre dânsul?

II

Prima legendă a Cucului, care mi-a istorisit-o Vasile Ungureanu, Român din Ilişeşti, sat în Bucovina, ţinutul Sucevei, sună precum urmează:

Pasărea pe care o numim noi astăzi Cuc, ci-că nu este Cucul cel adevărat, ci soţia acestuia Sava.

Cucul cel adevărat, care avea pene de aur, nu se află acum pe pământ ci 'n cealaltă lume.

Dintru început, cine şi când a mai fi fost şi aceea, ci-că trăia şi Cucul împreună cu soţia sa Sava pe pământ, dar fiindcă soţia sa i-a fost necredincioasă, Cucul a părăsit-o.

Aceasta a fost adică aşa că Sava s'a iubit cu Privighetoarea. Cucul, ci-că prinzând-o că se iubeşte cu altă pasăre, s'a supărat foarte tare pe dânsa şi-a mustrat-o foarte zicându-i: cum

www.digibuc.ro

de-a putut ea să se iubească cu Privighetoarea, c'o pasăre aşa de mică şi de urîtă, pe când el e cu pene de aur? Apoi după ce a mustrat-o şi şi-a descărcat tot aleanul inimei sale asupra ei, ci-că a părăsit pentru totdeauna pământul acesta plin de fără-de-lege şi răutate şi s'a dus în cealaltă lume, în rai, iară pe Sava a lăsat-o aicea în astă lume.

Sava, văzând că soţul său Cucul nu glumeşte, ci o lasă şi se duce, l-a întrebat: când şi unde să-l caute?

Cucul supărat i-a spus să-l caute, dacă voeşte, dela Blagoviştenie până 'n Sânziene [1]) şi dacă până atunci l-a afla undeva, bine de bine, dar dacă nu, mai mult să nu-l caute.

Sava cunoscându-şi greşala şi voind a se îndrepta, cum au sosit Blagoveşteniile, deauna a şi 'nceput a sbura şi a-l căuta în toate părţile şi l-a tot căutat până la Sânziene, dar nicăeri nu l-a putut afla. Şi nu numai atunci l-a căutat, ci şi de-atunci încoace, Sava, adică pasărea ce-i zicem noi astăzi Cuc; totdeauna în tot anul începe la Blagoveştenie a cânta şi-a căuta neîncetat până la Sânziene, pe soţul său, pe Cuc.

Şi fiindcă nici acum nu-l poate nicăeri afla, de aceia Sava e foarte neastâmpărată, nu stă mult pe-un pom, ci punându-se pe-o ramură şi strigând de vreo câteva ori „Cucu! cucu!" îndată sboară pe altă ramură, şi tot aşa aleargă ea din pom în pom, de pe-o ramură pe alta şi strigă „Cucu! cucu!" doară, doară îl poate afla pe soţul său!

---

1. Adică dela Bunavestire şi până la Naşterea Sf. profet Ioan Botezătorul 24 Iunie, căci Bunavestire se numeşte pe alocurea şi Blagoveştenie, iară Naşterea profetului Ioan Botezătorul se numeşte în genere de către Românii din Austro-Ungaria, Sânziene.

www.digibuc.ro

In zadar îi este toată alergătura şi strigarea, căci Cucul soţul său cel cu penele de aur e dus pe ceea lume.

III

A doua legendă a Cucului e aceasta :

A fost odată un împărat şi-a avut doi feciori pe Cucu şi Ştefan, amândoi cu părul de aur, pe umeri aveau un luceafăr, pe piepturi semnul lunei şi al soarelui, iar faţa lor strălucea ca piatra cea scumpă. Impăratul a pornit la un război mare, din care nici nu s'a mai întors, căci duşmanii l-au omorît.

Inainte de a pleca împăratul la acel război a zis fiilor săi :

— Ascultaţi, fiilor, ce vă spun ! Eu mă duc la război, iară voi rămâneţi în pace cu mama voastră şi de cumva s'ar întâmpla, ca eu să mor în acest război, mare, atunci în locul meu vei urma tu fiule Cucu.

După sfârşitul bătălici auzind împărăteasa despre moartea soţului ei, îndată strânse sfat mare şi întări în scaunul împărătesc pe fiul ei Cucu, precum lăsase tatăl său.

Lui Ştefan însă nu-i păru bine de aceasta şi începu a pismui pe frate-său. Văzând aceasta mama lor, se încercă destul a-i împăca ; însă toate fură în deşert, căci nici unul nu voia decât împărăţie ori moarte.

Lucrul deveni la luptă între cei doi fraţi şi Ştefan învinge pe frate-său Cucu şi-l alungă de pe scaunul împărătesc.

Atunci auzind despre aceasta tatăl lor, care se afla în cealaltă lume, scrise numai decât o carte şi dând-o unui corb, îl slobozi pe buricul pământului să iasă afară în lumea cea nouă cu cartea şi să o dea feciorului său acuma îm-

www.digibuc.ro

părat. Dar Ştefan nu băgă în seamă nici înfruntările tătâne-său, că nu face bine şi aşa lucrul rămase ca mai înainte.

Mama lor supărată foarte s'a bolnăvit greu şi înainte de a muri chemă pe amândoi fiii la sine şi se încercă încă odată şi mai pe urmă a-i împăca.

Văzând şi de astă dată că sfatul ei părintesc nu-l primesc, le zise:

— Dacă nu mă ascultaţi voi pe mine, eu vă blestem cu lacrămile în ochi şi cu limbă de moarte, ca Dumnezeu să vă despartă de olaltă, pe unul la răsărit şi pe celălalt la scăpătat, şi oricât vă veţi încerca a vă întâlni la olaltă, să nu vi se împlinească această cerere a voastră!

Zicând aceasta, dânsa muri, iară pisma între cei doi fraţi urmă şi mai departe.

Nu mult după acestea pe cei doi fraţi începu a-i dojeni conştiinţa din lăuntru, — aveau visuri grele în care tatăl şi mama lor vorbeau cu dânşii, că nu e bine să mai aibă pismă între sine.

Atunci cei doi fraţi îşi aduseră aminte de blestemul mamei lor, şi aşa Ştefan chemă pe frate-său la sine pentru a se împăca la olaltă.

Văzând mama lor că deşi târziu, totuşi se iartă unul pe altul, se îndură a le uşura în câtva blestemul, şi aşa ceru dela smeii din ceea lume, ca pe ambii fraţi să-i prefacă în două păsări; apoi Ştefan să rămâie în lumea cea nouă iară Cucu să fie dus în lumea cealaltă la tatăl său şi la mama sa.

Aceasta se 'ntâmplă numai decât. Acel Ştefan e pasărea dela noi, care cântă Cucu [1]) şi atunci

---

1. Pasărea ce-o numim noi Cuc, zic o seamă de Români din Bucovina, că se chiamă Ştefan, după cum mi-a spus Ilie a lui Onufrei Frunză, răzeş român din satul Igeşti.

www.digibuc.ro

strigă pe frate-său din ceea lume; iară acela de acolo răspunde Ştefan! Adică se strigă fraţii unul pe altul[1]).

VII

Acestea sunt legendele Cucului cari le-am putut afla eu până acuma. De-aici înainte urmează datinele şi credinţele Românilor despre această pasăre misterioasă. Nu numai legenda întâia şi a treia, cari s'au arătat mai sus, ci *toţi Românii de-a rândul chiar şi-aceia cărora nu le sunt cunoscute legendele acestea, spun cum că Cucului abia în ziua de Bunavestire i se desleagă limba şi din ziua aceasta începe el apoi a cânta ne'ntrerupt până la Sânziene.*

La Sânziene după cum vom vedea mai la vale, iarăşi i se leagă limba şi nu poate mai mult de fel cânta până la altă Bunăvestire.

Fiindcă Cucul, după credinţa poporului român, la sosirea sa în ţările noastre prevesteşte prin cântarea sa nu numai primăvara, ca alte păsări mutătoare, ci şi soarta fiecărui om care îl aude întâiaşi dată cântând, de aceia cu vr'o câteva zile înainte de Bunavestire, fiecare Român, dela cel mai bătrân şi până la cel mai tânăr, dela cel mai avut şi până la cel mai sărman, se 'ngrijeşte ca să aibă pe lângă sine, pe când îl va auzi cântând, dacă nu mai mult, măcar un ban de aur sau de argint, sau şi de aramă, crezând cum că dacă va avea bani la sine când îl aude întâiaşi dată cântând, în tot decursul anului va avea bani şi va fi sănătos. Toţi Românii, până şi pruncul cel mai mic, caută să aibă bani la sine de tot felul, ca pe când va sosi Cucul să poată avea

1. Această legendă s'a publicat mai întâi de d-l Ilie Pop în „Şezătoarea" an. IV Buda-Pesta, p. 92—93.

www.digibuc.ro

speranţă de bani, să nu-i întâmpine această pasăre sfântă, după cum îl mai numeşte poporul, fără de nici un ban în pungă [1]).

Asemenea se zice că fiecare trebue să fie totdeauna spălat şi sătul înainte de a auzi Cucul întâiaşi dată cântând, dacă voieşte ca şi peste an să fie sătul şi curat, sănătos şi voios şi toate să-i meargă în bine şi 'n plin. Dacă e flămând când îl aude întâiaşi dată cântând şi peste an va fi tot flămând, dacă e nespălat şi peste an nu va fi spălat, ci va fi încărcat de câte podoabe de toate [2]).

Fiind aşa dar cu toţii de mai înainte pregătiţi, fiecare cum îl aude întâiaşi dată cântând, scutură punga cu bani şi zice:

Cucule,
Puiucule!
Câte pene sunt pe tine
Atâţia galbeni la mine!

După această vorbire îşi urează sieşi viaţă îndelungată, noroc şi fericire, zicând:

Mulţi ani buni
Şi noroc să am la toate,
Să fiu ori şi când voios,
Fericit şi bucuros!

Sau smulgând trei fire de iarbă şi aruncându-le în partea de unde vine cântecul lui, zice:

Cucule,
Puiucule!
Ţie frunza şi iarba,
Mie bani toată vara;
Ţie ce doreşti de toate,
Mie bani şi sănătate!

---

1. Credinţa Românilor din toate părţile Bucovinei.
2. Credinţa Românilor din Calafindeşti, sat în districtul Siretului în Bucovina, comunicat de Sofia Francu.

www.digibuc.ro

Cei ce n'au bani la dânşii când aud întâiaşi dată Cucul cântând, se simţesc foarte nefericiţi crezând că peste tot anul nu vor avea noroc de bani, că toate le va merge rău şi 'n gol.

Cum că datina şi credinţa aceasta trebue să fie foarte răspândită printre Românii din Bucovina se vede şi de-acolo, — că singur cu urechile mele am auzit pe mai mulţi Români sărmani plângându-se că n'au avut nici măcar un ban de leac cu care să audă Cucul cântând.

Se zice însă, spre mângâierea celor sărmani, că dacă cel ce aude prima oară Cucul cântând va afla ramura pe care a cântat acesta şi va purta-o la sine, atunci de sigur va afla bani în decursul anului şi poate în urmă să fie cu mult mai avut decât aceia, cari au avut bani la sine când l-au auzit întâiaşi dată cântând.

CIOCÂRLIA

Pe întinderea cerească nu se află nici un nouraş, nici un semn de apropierea vre unei furtuni. Numai stelele, aceşti ochi veghetori ai nopţii, se văd strălucind în depărtare prin nemărginitul spaţiu.

Tot astfel e şi pe întinderea pământească. Pretutindeni domneşte şi aicea cea mai adâncă linişte şi tăcere. Nici un semn de vreo furtună sau altă neplăcere !... Numai unde şi unde se aude murmurul vreunui râurel ! Iară pâinile cele albe, cari ca nişte mări întinse se lăţesc pe şesurile ţarinelor, şi fâneţele cele încărcate de tot felul de floricele frumoase şi mirositoare, ne dau una din înfăţişerile cele mai plăcute şi cele mai atrăgătoare.

Tot să stai să admiri ale naturei frumuseţi.

www.digibuc.ro

Dar iată !... timpul lin se strecoară. Zorile se ivesc şi cu dânsele dimpreună se deşteaptă şi o păsărică din somnul ei cel dulce de peste noapte, care sculându-se din roua cea răcoritoare şi binefăcătoare a dimineţei, începe a se înălţa în cercuri spre cer şi prin cântecul ei cel plăcut a ne anunţa apropierea zilei.

Şi oare ce fel de păsărică să fie aceasta şi de ce se înalţă ea în cercuri spre cer, cântând până ce o pierdem din vederi şi astfel se coboară ea în jos, iar când e ca de vr'o două prăjini de sus dela pământ, ca o săgeată se lasă în jos spre cuibuşorul său cel durat pe suprafaţa pământului?

Această păsărică e *Ciorcârlia*, latineşte: Alauda arvensis. L. germ. die Feldlerche, şi cauza înălţării sale spre cer, când cântă, ne-o spun mai multe legende poporane, dintre cari cea mai frumoasă e fără îndoială cea compusă în versuri de ilustrul nostru poet V. Alecsandri.

Pe cât însă de sonor şi de atrăgător e cântecul acestei păsărele, pe cât de plăcut e timpul când cântă ea, pe atâta, şi poate mult mai atrăgătore şi mai frumoase, sunt legendele ei.

Deci, lăsând la o parte legenda lui V. Alecsandri, în bună speranţă, că cei mai mulţi o cunosc, şi tot Românul adevărat, care ştie numai ciş-ce-va a ceti ar trebui s'o cunoască, voi reproduce aicea alte legende ale acestei păsărele, despre care un cântec poporan ne mai spune şi următoarele:

Lie, Lie,
Ciocârlie,
Sbori în Soare
Cântătoare
Şi revină
Din lumină
Pe pământ
Cu dulce cânt.

www.digibuc.ro

II

...A doua legendă a Ciorcârliei, tot din Bucovina, sună astfel :

A fost odată în părţile răsăritului un împărat şi o împărăteasă. Impăratul acela se chema Titus, iară împărăteasa Ghiorghina.

Aceşti doi domnitori trăiau în pace, linişte, unire, dragoste, şi aveau de toate bunătăţile, numai un singur lucru le lipsea, n'aveau nici un prunc.

Ce n'au făcut?... întrebat-au pe toţi oamenii cei mai învăţaţi ai împărăţiei de sfat... Nu era un doctor pe care să-l fi trecut cu vederea şi să nu-l fi întrebat cum ar putea căpăta şi ei un fiu. Ba, la urma urmelor, când văzură că nimeni nu le poate ajuta, alergară pe la vrăjitoare după sfat.

Dar degeaba !

Intr'o zi, după ce pierdură acum toată nădejdea că vor avea şi ei când-va un prunc ca toată lumea, a făcut împăratul acesta o petrecere mare, la care s'au adunat toţi sfetnicii, bătrânii şi mai marii împărăţiei-sale, împreună cu soţiile lor.

Toate mamele câte se adunară la petrecerea aceasta, se bucurau şi îşi legănau pruncii în braţe, numai împărăteasa Ghiorghina era foarte tristă, pentrucă nu avea nici un prunc pe care să-l strângă şi ea în braţe şi să-l desmierde.

Iată însă că, într'o noapte, după petrecerea avută, i s'a arătat împăratului Titus o babă bătrână în vis, care i-a spus următoarele :

— Inălţate împărate, nu te supăra, ci te bucură căci împărăteasa Ghiorghina va naşte de bună seamă un prunc, numai dacă va merge la pârâul care curge prin pădurea cea verde dela capătul împărăţiei tale şi va bea apă dintr'însul.

www.digibuc.ro

Impăratul, trezindu-se din somn, şi-a însemnat foarte bine cuvintele babei, şi cum s'a zărit de ziuă, s'a dus de i le-a spus din fir în păr împărătesei.

Ghiorghina să-l fi prins pe Dumnezeu de un picior nu s'ar fi bucurat aşa de tare ca acuma, când a auzit ceea ce i-a spus împăratul; şi, fără a pierde mult timp în zadar, s'a pornit şi s'a dus la pârâul din pădurea verde şi a băut apă dintr'însul.

Nu mult după aceasta, iată că împărăteasa Ghiorghina şi-a văzut visul cu ochii... a născut adică o copilă foarte frumoasă.

Copila aceasta creştea într'o zi ca alta într'un an, iar într'un an ca alta în zece ani. Cine o vedea azi, mâine n'o mai cunoştea, căci cu cât creştea mai mare, cu atât se făcea mai voinică şi mai frumoasă.

După ce a crescut acum copila aceasta mare şi a devenit fată în floare, a început a ieşi în toată dimineaţa la preumblare, ca să privească răsăritul şi apusul soarelui.

Icşind ea în mai multe dăţi şi privind ore întregi cum răsare şi apune Soarele, aşa de tare i-a plăcut acesta, că în urma urmelor s'a îndrăgit de dânsul.

După ce s'a îndrăgit, nu mai era nici o plăcere pentru ea pe acest pământ, şi prin urmare într'o bună dimineaţă îşi propune să călătorească spre Soare, să afle pământul lui şi apoi, cât va fi şi a trăi, să nu se mai despărţească de dânsul.

Ca o copilă bună a spus această dorinţă a sa şi maicii sale. Dar maică-sa n'a voit s'o lase nicăeri. Ea a spus şi împăratului dorinţa sa, dar nici el n'a voit s'o lase nicăeri să se ducă, pentrucă amândoi o iubeau foarte tare, şi nu

www.digibuc.ro

ştiau ce ar fi făcut de scârbă, dacă unica lor fiică i-ar fi părăsit şi s'ar fi dus cine ştie unde.

Copila de supărare că părinţii săi nu vor s'o lase, a început a se usca şi, învr'o câteva zile aşa de tare a slăbit, că de abia se putea urni din loc.

Văzând aceasta împăratul, şi-a călcat pe inimă, i-a dat binecuvântarea părintească şi toate cele trebuincioase de drum, şi apoi a lăsat-o să se ducă în treabă-şi.

Copila luându-şi acum rămas bun dela părinţii săi, s'a pornit spre răsărit şi s'a dus, s'a dus timp îndelungat, până ce a ajuns la o apă foarte mare, ce curgea foarte repede.

Ce să facă ea acuma?... Cum să treacă ea apa aceasta? căci pod peste dânsa nu era şi a înota nu ştia, şi măcar de ar fi ştiut, era peste putinţă s'o treacă d'a notul, căci era foarte mare.

Iată însă că, pe când sta ea aşa, — bătându-şi capul ce e de făcut?... vede că iese din apă o fată foarte frumoasă, — îmbrăcată tot în alb, care îi zise :

— Tu îţi vei ajunge scopul, dar lung timp acolo nu-ţi este îngăduit să stai... Multă plăcere nu vei gusta !

Şi cum rosti fata cea frumoasă cuvintele acestea, îndată se făcu un pod peste apa cea mare, pe care a trecut fata de împărat pe cealaltă parte.

După ce a trecut acum fata de împărat apa aceea, a călătorit mai departe şi s'a dus, s'a tot dus, până ce a ajuns la o babă bătrână, care păştea un cârd de gâşte.

Baba, curioasă ca toate babele, cum a văzut-o, îndată a întrebat-o de unde vine şi încotro se duce...

Fata împăratului, răspunzându-i i-a istorisit toate din fir în păr : cum şi ce fel, de unde vine şi încotro se duce...

www.digibuc.ro

— Eu, draga mătușii, — zise mai departe baba — pot să-ți scurtez foarte mult calea.

— Dacă mi-ai scurta-o, mătușică, mare bine mi-ai face, și, Doamne! cum ți-aș mai mulțumi pentru fapta dumitale!

Baba, măgulită prin cuvintele fetei, îi dădu în mâna dreaptă un pomișor, iar în mâna stângă un inel foarte mic, și îi zise să facă cruce cu pomișorul, că îndată apoi va vedea ce se va întâmpla cu dânsa.

Fata o ascultă, face o cruce cu pomișorul și... ce să vadă? vede că deodată se ridică în aer și cineva o duce pe sus, dar cine o duce nu știe. Așa se duse ea prin aer, pare că ar fi fost de cineva vrăjită de a călări pe o prăjină de alun, și cât ai clipi din ochi ajunse dinaintea palatului Soarelui. Pe dinaintea palatului acestuia curgea un râu limpede ca lacrima. Spre a trece peste râul acesta, ori și cine ar fi fost acela care ar fi voit să treacă, trebuia să plătească un argint, ori de nu, — rătăcia un an întreg prin lume.

Călătoarea noastră, ca să nu mai umble rătăcind prin lume, luă inelul ce l-a fost căpătat dela baba cea bătrână, și îi dete moșneagului ca s'o treacă de cea parte.

Bătrânul, luând inelul, a trecut-o de cea parte de râu, fără să mai întindă multă vorbă cu dânsa.

Acum a sosit ea la poarta palatului sau a curții, prin care a intrat încetul în ogradă și de aicea s'a dus apoi la ușa curții.

Lângă ușa curții se afla un câine foarte mare, cu două capete. Câinele acesta, cum a zărit-o, deauna a început foarte tare a lătra și a se da la dânsa, numai, numai, s'o apuce în dinți.

Mama Soarelui — căci Soarele avea o mamă foarte bătrână, și palatul acesta era palatul Soarelui, — deci mama Soarelui cum auzi câi-

www.digibuc.ro

nele cel cu două captee lătrând, a ieşit afară şi cum a văzut pe călătoarea noastră, a întrebat-o mânioasă :

— Pe cine cauţi tu aici şi ce vrei?

Călătoarea noastră, neştiind cine e bătrâna care a întrebat-o aşa de răstit, şi ce are să i se întâmple dacă i-a spune ceea ce i-a spus, poate că i-ar fi răspuns cum ar fi trebuit să-i răspundă. Aşa însă, în nevinovăţia ei, neştiind ce e prefăcătoria şi minciuna şi cât de bine pot să-ţi prinză şi acestea câte oadtă, — zise bătrânei :

— Eu caut pe mult iubitul şi doritul meu Soare, după care mult timp am alergat şi numai acuma am putut ajunge la palatul lui !...

Auzind mama Soarelui aceste cuvinte, s'a făcut foc de mânie şi a început a o blestema zicând :

— Blestemată să fii tu, că ai îndrăznit a veni până aici să amăgeşti cu frumuseţea ta pe fiul meu !... In pasăre să te prefaci, şi în toată ziua să sbori spre cer !

Şi într'adevăr că, îndată ce a rostit baba cuvintele acestea, tânăra copilă, mai înainte de a da ochii cu iubitul său, mai înainte de a apuca măcar a-i spune cât de tare îl iubeşte, s'a prefăcut într'o pasăre mică, pe care oamenii o numesc Ciorcârlie, şi care de atunci şi până în ziua de astăzi, totdeauna, când e frumos şi senin afară, se înalţă cântând spre cer, spre iubitul său.

III

Acestea sunt legendele Ciocârliei, care le-am putut aduna până acuma. Dar Românii nu le au numai pe acestea, ci ei *mai istorisesc încă şi altele despre această păsărică.*

Aşa, zic ei că atunci când Ciocârlia sboară

www.digibuc.ro

foarte de dimineaţă şi foarte sus în aer, însemnează că în aceea zi nu va oua de fel. Iar când se suie în sus şi când se scoboară în jos, spune că ea ar cânta :

Turit, turit, turit, turit,
La Dumnezeu m'am suit,
Dumnezeu când m'a zărit,
De-un picior m'a apucat,
In aer m'a scuturat
Şi de pământ m'a isbit.
Turit, turit, turit !

Şi când rosteşte „m'a isbit", atunci, sfârşind cântecul, se lasă în jos ca o săgeată şi se ascunde pe suprafaţa pământului.

Ce se atinge de reîntoarcerea Ciocârliilor din ţările calde, spun Românii, că ele se întorc îndecomun pe la „Baba Dochia" şi de atunci începe apoi a se înălţa către cer şi a cânta.

DOMNIŞORUL

I.

Câtă fericire şi bucurie n'au simţit cei mai mulţi dintre noi, când ca prunci mici, cu ajutorul unor laţuri făcute din păr de cal, cu diferite cuşte durate din bostani sau din rămurele de soc, în timpul iernii, nu odată am putut să prindem diferite păsărele, cari aveau nefericirea să-şi caute nutreţul în apropierea locuinţelor părinţilor noştri şi cu cari apoi sau ne jucam, până ce le răpuneam viaţa, sau că le închideam într'o căsuţă, unde le ţineam un timp mai îndelungat, până ce din prea puţină îngrijire sau altă cauză, trebuia să moară.

Ei bine, una din păsărele, care nu odată a

www.digibuc.ro

trebuit să ne cadă în mână şi nu odată ne-a cauzat cea mai mare bucurie, este şi Domnişorul, numit, altminterea de către Românii din Bucovina încă şi Stigleţ şi Scăier, de către cei din Muntenia Sticlete şi Domnişor, de către cei din Banat Logocel şi Turculeţ şi în fine de către cei din Transilvania, Domnişor şi Stiglete, latin. Carduelis elegans; Fringhilla carduellis L. germ. Stieglitz.

A descrie păsăruica aceasta cred că e de prisos, deoarece fiecăruia dintre noi cred că îi este prea bine cunoscută.

Voi vorbi, aşa dar, numai despre ceea ce istorisesc şi cred Românii din Bucovina despre dânsa.

II.

D-l Amfilochiu Turtureanu, jurist, mi-a comunicat următoarea legendă despre această pasăre.

După ce a făcut Dumnezeu pe toate păsările, câte se află pe pământ, şi a împărţit fiecăreia dintre dânsele hrana cu care are să trăiască în lume, într'o zi le-a chemat iarăşi pe toate la sine, anume ca să le boiască penele, să nu fie toate într'o culoare, căci dintru 'nceput penele tuturor pasărilor aveau numai o singură culoare.

Toate pasările, de la cea mai mare până la cea mai mică, cum auziră această veste îmbucurătoare, se adunară dinaintea lui Dumnezeu şi Dumnezeu pe toate le-a boit.

Iată însă că, într'un târziu, după ce a gătit Dumnezeu acum pe toate pasările de boit şi voia ca să dea drumul ca să se ducă fiecare în treabă-şi de unde a venit, vine tot într'un suflet şi Domnişorul, şi n'apucă bine a se răsufla şi se şi roagă lui Dumnezeu să-l boiască şi pe dânsul.

www.digibuc.ro

Dumnezeu, cum îl văzu, îl întrebă:

— D'apoi bine, Domnişorule, unde mi-ai fost până acum? De ce n'ai venit şi tu cu celelalte sburătoare?...

— Apoi de!... ce era să fac, păcatele mele!... Inainte de a fi auzit porunca ta, Doamne, m'am fost vârît prin nişte scai, ca să-mi caut şi eu puţină sămânţă de rândul traiului şi când prinsei de veste şi voii să mă pornesc şi eu deodată cu celelalte pasări, ca să vin aicea... nevoe mare... mă împleticii printre scai şi atâta ce mă sbuciumai, de nu mai ştiam acum singur ce să mai mă fac, doară să scap mai de grabă din încurcătura în care intrasem. Iar după ce scăpai, tot într'un suflet alergai până aicea....

Văzând Dumnezeu că Domnişorul, sau Scăierul, nu din lene sau din nebăgare de seamă a întârziat, ci din pricina scailor, în cari s'a fost încurcat, a luat peniţa şi, întingând cu dânsa în toate oalele în cari fusese culorile şi în cari mai rămăsese câte puţină culoare, l-a împestriţat şi pe dânsul cu mai multe feluri de culori, precum: mohorît, alb, negru, roşu şi galben, şi de atunci apoi penele Domnişorului au mai multe culori. Tot de-atunci i-a rămas şi numirea de Domnişor, pentru că aşa i-a zis Dumnezeu, iar Scăier, pentru că mai mult cu sămânţă de scai se nutreşte.

P A J U R A

Pajura, numită în unele locuri Pajoră, Pajeră, Pajiră, Pagiră [1]), era în România mică Aciră [2]),

1. A. T. Laurian şi I. C. Massim, „Glossar", p. 434, S. Petri, „Vocab.", Part. II nemţesc-rom. Sibiu. 1863, p. 14.
2. Comunicat de d-l V. Burla.

www.digibuc.ro

după credința poporului român, e o pasăre uriașă și năzdrăvană, care locuește în cealaltă lume, în lumea neagră sau pe tărâmul de jos. Aici își face ea cuibul pe vârful unui arbore mare din apropierea unui lac sau a unei fântâni. Un Balaur, care locuește în fântână sau în lac îi mănâncă puii în tot anul, până ce în urmă vine Făt-frumos sau un Năzdrăvan de omoară Balaurul și scapă dela perire puii Pajărei.

Sunt o mulțime de povești, o mulțime de basme sau legende poporane, în cari Pajura joacă un rol foarte însemnat.

Aici ni se arată ce fel de închipuire și credință au Românii despre dânsa și în ce mod se arată ea mulțămitoare Făt-frumosului sau Năzdrăvanului, care i-a scos puii din ghiarele Balaurului.

O poveste din România, ai cărei principali eroi sunt Fiul-vacii, Strâmbă-lemne și Sfarmă-piatră, ne spune următoarele despre această pasăre misterioasă:

„Anul se împlinise și era ziua în care, despărțindu-se Fiul-vacii de tovarășii săi, se lăsase sub pământ [1]).

După aceea pusese fetele, — adică pe logodnica sa și pe logodnicele tovarășilor săi, pe care le scosese el din mâinile unor smei, — una câte una în leagănul ce sta gata la gaura prin care s'a lăsat el sub pământ, iar tovarășii săi le scoaseră deasupra pământului. Dar bănuind de astădată Fiul-vacii credința tovarășilor săi, după ce aceștia au scos fetele deasupra pământului, puse pentru încercare o piatră de greutatea lui în leagăn.

1. Unele povești spun că locul pe unde se scoboară Feți-frumoșii și Năzdrăvanii în cealaltă lume se numește „buricul-pământului".

www.digibuc.ro

Tovarăşii săi, după ce traseră leagănul până la jumătatea gaurei, îl lăsară să cadă, şi Fiul-vacii, la sgomotul pietrii, se 'ncredinţă că bănuiala lui a fost dreaptă.

Văzându-se dar părăsit sub pământ, Fiul-vacii se duse de aici spre a-şi găsi un alt mijloc de ieşire şi ajunâgnd la un arbore foarte mare se apropie de dânsul şi văzu un cuib de Pajure, iar în acel cuib trei pui. Tot în acel timp văzu un Balaur îngrozitor, care venea dintr'un lac, ce se găsea în apropiere, cu scop ca să mănânce puii de Pajură. Fiul-vacii nu pierdu vremea, se urcă repede în copac şi cu paloşul lui, pe care şi-l luase dela smeii omorîţi, tăie unul câte unul cele douăsprezece capete a Balaurului scăpând astfel viaţa puilor de Pajure. Aceştia, drept recunoştinţă, îi spuseră că mama lor de bucurie, venind acasă, îl va înghiţi. Atunci Fiul-vacii se întristă şi se rugă de pui, să-i arate ei vreun mijloc de scăpare. Puii îl luară şi-l ascunseră sub aripile lor.

Nu mult după aceea veni şi Pajura cea bătrână, care plecase să caute de mâncare pentru puii ei şi aflând dela ei cele întâmplate îi întrebă cine a fost apărătorul lor. Ei îi spuseră atunci, că a fost un om, dar că acel om a plecat de multă vreme spre răsărit şi nu cred că-l va putea ajunge.

Atunci Pajura cea bătrână străbătu într'un moment răsăritul, şi nu putu găsi pe mântuitorul puilor; se întoarse apoi şi întrebă din nou pe puii ei, să-i spuie adevărul, încotro a apucat acel voinic; ei îi spuseră că a plecat spre apus.

Pajura străbătu într'un moment şi apusul, însă se întoarse fără nici un rezultat.

După aceea se rugă a treia oară de pui, să-i spună ce s'a făcut apărătorul lor, şi ei îi ziseră

www.digibuc.ro

că-i vor spune numai atunci adevărul, când ea va făgădui, că nu va face nici un rău acelui om. Pajura făgădui. Atunci puii scoaseră la maidan pe mântuitorul lor. Pajura de bucurie îl înghiți pe jumătate, aducându-și însă aminte de făgăduința dată, îl scuipă îndărăt și-l întrebă că ce slujbă să-i facă, pentru binele ce-a făcut puilor săi.

Fiul-vacii o rugă să-l scoată pe pământ. Atunci Pajura-i zise să vâneze mai întâi douăsprezece coșuri de pâine și douăsprezece buți cu apă pentru drum.

Fiul-vacii făcu așa și Pajura încărcând la spinare toate acestea și luând și pe Fiul-vacii, își luă sbor spre gura care ducea deasupra pământului, și la fiecare semn ce-i făcea Pajura, Fiul-vacii îi prăvălea în gură câte un coș de pâine și o bute de apă și după o călătorie lungă, după ce Pajura înghițise toate merindele, când fură aproape să ajungă deasupra pământului, iar îi mai făcu semn să-i mai dea ceva de mâncare. Bietul Fiul-vacii, nemai având nimic, fu silit să-și taie din pulpe și i-o dete să mănânce.

Pajura luând pulpa lui în gură și văzând-o mai dulce la gust ca celelalte merinde, întrebă pe Fiul-vacii ce fel de carne e aceasta? El îi spuse că la semnul ce i-a făcut, nemai având altă carne, a tăiat bucata aceia din pulpa sa. Pajura îi zise că dacă ar fi știut că el are o carne așa de dulce l-ar fi mâncat de mult, cu toate acestea fiindu-i milă de binefăcătorul puilor ei, îi dete pulpa înapoi, pe care lipind-o la loc și ungând-o cu scuipatul ei, rana se vindecă încât nu se mai cunoștea. Nu puțin după aceea ajunseră pe suprafața pământului, unde, Fiul-vacii, mulțu-

www.digibuc.ro

mind Pajurei, își luă ziua bună dela dânsa și plecă să-și găsească logodnica și tovarășii săi [1])".

De familia Pajurei se mai țin încă și următoarele două pasări, pe care le cunosc Românii după nume:

Iepurariul, numit altmintrelea Vultur mare și Vultur sau Hultan de piatră, lat. Aquilla fulva, L. germ. der Steinadler. Iepurariul gălbui sau Vulturul gălbui lat. Aquilla chrysaetos, L. germ. der Goldadler. Aceste două pasări seamănă așa de bine una cu alta, încât cei mai mulți ornitologiști au fost până acum de părere, că sunt una și aceiași pasăre, și numai după ce îmbătrânește își schimbă penele. In timpul din urmă s'a constatat, că altă pasăre este Iepurariul și alta Iepurariul gălbui.

Ce se atinge de numele „Iepurari" al acestor două pasări, el vine de acolo, după cum mi-au spus mai mulți Români din satele Frătăuții-Vechi și Panțiri, că nutrețul lor cel mai de frunte și mai preferat sunt epurii atât cei sălbateci, cât și cei de casă.

Iară ce se atinge de numele „Hultanu de piatră", el vine de acolo, după cum mi-a spus V. Flocea din Câmpulung, pentrucă acest Vultur își face cuibul și petrece pe stâncile cele mai înalte.

Atâta și despre aceste două pasări!

PUPĂZA

Dela începutul lui Prier până către finea lui Septembrie întâlnim adeseori pe marginile pădurilor și prin livezi, unde sunt mulți ciungi și

1. H. C. Warhta, „Calendarul Basmelor și al cânturilor pop. pe an. 1875". București, p. 36—37.

www.digibuc.ro

alți pomi bătrâni și scorburoși, o pasăre care se nutrește cu viermi și insecte.

Această pasăre are un moț de pene împestrițate, la mijloc cu puncte galbene-roșietice, iară pe la capete cu negre. Când sboară și-l pleacă pe spate, iară când se pune jos, îl întinde ca un vânturar; această pasăre este Pupăza dim. pupăgioară și pupegioară, masc. pupăzoi, lat. Upupa epops, L. germ. der Wiedehopf.

Despre această pasăre mândră la privire însă nesuferită din cauza necurățeniei și mirosului său respingător există atât la Românii din Bucovina cât și la cei din Transilvania și Ungaria următoarea legendă.

După ce a făcut Dumnezeu la început toate pasările, câte se află în lume și le-a împodobit cu pene spre acoperirea și înfrumusețarea trupului și cu aripi ca să poată sbura în aer, a mai dat în urmă fiecăreia dintre dânsele și câte o hrană anumită din care să se sature și să viețuiască.

Viind rândul la Pupăză, aceasta a căpătat pâine de păpușoi (porumb, cucuruz). Insă Pupăza nu s'a îndestulat cu aceasta ci a cerut altă hrană. Dumnezeu i-a dat apoi pâine de secară. Dar nefiindu-i deajuns nici această hrană, Dumnezeu, ca unul ce este foarte îndurat și bun, i-a ascultat cererea și i-a dat a treia oară să se hrănească cu pâine de grâu.

Pupăza după ce a mâncat bine și s'a săturat cum se cade, nu s'a mulțumit nici cu această hrană ci a cerut lui Dumnezeu să-i dee alta și mai bună.

Dumnezeu se supără amar și o blestemă zicând:

„Dacă tu nu te-ai mulțumit cu hrana cea mai bună de pe lume, care ți-am dat-o eu, să te hră-

www.digibuc.ro

neşti de azi înainte atât tu cât şi urmaşii tăi cu necurăţenii."

Blestemul s'a împlinit!

Mai departe spune legenda că dintre început Pupăza îşi făcea cuibul său din cele mai frumoase şi mai mirositoare flori.

Insă fiind nemulţumită cu aceasta şi cerând lui Dumnezeu altele mai frumoase şi mai mirositoare Dumnezeu a pedepsit-o în acelaş mod ca şi pentru mâncare.

II.

Pupăza se consideră de către Români ca un profet care prevesteşte schimbarea timpului şi soarta oamenilor.

Aşa, zic ei, între multe altele, că dacă cântă ea în luna lui Martie, prevesteşte că anul venitor va fi foarte mănos şi productiv. Când vine ea primăvara din ţările calde e semn că atunci putem semăna ovăzul. Dacă începe a cânta mai degrabă decât cucul e semn bun, căci în anul acela se va face mult cucuruz (porumb, păpuşoi). Dacă peste vară cântă uneori mai mult decât este datina însemnează că în scurt timp va ploua.

Dacă cântă seara de vremior e semn de războiu şi scumpete mare, însă abondanţă în pâine şi bani. Dacă însă cântă toată noaptea e semn numai de războiu şi scumpete mare.

Românii cari aud primăvara Pupăza cântând înaintea Cucului cred că peste tot anul nu le va merge bine cum ar trebui să le meargă.

Cântecul Pupăzei auzit înainte de al cucului este dară un semn rău.

www.digibuc.ro

PRIVIGHETOAREA

I

Soarele se coboară încet spre apus. Vuetul zilei începe din ce în ce a se micşora mai tare, căci omenirea sătulă de munca ce a avut-o peste zi, se retrage încetişor spre locaşurile sale, ca aruncându-se pe vreo câteva ore în braţele repausului şi liniştii, să se odihnească puţin şi să-şi recapete iarăşi puterile recerute pentru a doua zi.

O tăcere adâncă şi o linişte binefăcătoare se răspândeşte peste toată întinderea pământească.

Mii şi milioane de stele strălucitoare se ivesc pe câmpia cerului şi anunţă că soarele a apus, că ziua cu toate plăcerile şi neplăcerile ei a încetat şi că se începe noaptea...

In acest răstimp, când, după zisa poporului, se îngână ziua cu noaptea, când vocea zilei a amuţit, când vuetul a încetat cu totul, când mai fiecare vietate s'a retras spre locul său de odihnă şi recreare, oare ce fel de pasăre să fie aceea, care deodată întrerupe tăcerea domnitoare şi prin cântecul ei cel dulce şi plăcut, prin vocea ei cea sonoră, fermecătoare şi atrăgătoare, pune lumea abia adormită în mirare? Oare ce fel de pasăre să fie aceea care, prin cântecul său, nu odată chiar şi pe cel mai împietrit om l-a făcut să se înduioşeze şi să admire,— pe cel mai întristat ca să uite pe un moment de toate nefericirile şi neajunsurile ce-i amărăsc viaţa, — iar pe cel nenorocit să-l transpue într'o lume plină de visuri plăcute şi fericite?

Această pasăre este privighetoarea, numită de către Românii din Macedonia Berbiliu, lat. Luscinea verea, Lusciola luscinia L. germ. die Nachtigal.

www.digibuc.ro

Deci, despre acestă măiastră cântăreaţă, care sus pe vârful unui frasin, sau ascunsă între rămurelele unui tufan verde, începe încet a cânta, a preludе pe când :

Vântul tace, frunza deasă stă în aer neclintită.
Sub o pânză de lumină lunca pare adormită...
Şi 'n a nopţii liniştire mult divina-i melodie,
Ca suflarea unui geniu printre frunze lin adie,
Şi tot creşte, mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă
Pân'ce umple'ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gânditoare şi tăcută luna 'n cale-i se opreşte,
Sufletul cu voluptate în extaz adânc pluteşte,
Şi se pare că s'aude prin a raiului cântare,
Pe-ale îngerilor harpe lunecând mărgăritare [1]).

despre această pasăre foarte plăcută,

...care spune cu uimire
Tainele inimei sale, visul ei de fericire.

astfel că :

Lumea'ntreagă stă pătrunsă de-al ei cântec fără nume.

numai câte o mică plantă, numai :

Macul singur, roş la faţă, doarme dus pe ceea lume !

despre această cântăreaţă renumită voi să vorbesc eu acuma, înşirând aici tot ce ne spune şi cred Românii despre dânsa.

Să începem aşa dar mai întâi cu legendele ei.

II

Prima legendă a Privighetoarei e cea următoare :

A fost odată ca niciodată, că de n'ar fi nu s'ar povesti.

1. Versurile sunt de V. Alecsandri.

www.digibuc.ro

A fost odată un împărat foarte vestit şi puternic, de care toţi împăraţii de prin prejur se temeau, căci când se supăra sau se mânia din te miri ce pricină, era varga lui Dumnezeu, nu altceva !... Toată ţara şi toate împărăţiile din prejur tremurau de frica lui.

Impăratul acesta avea o copilă, care, după ce a crescut mare, s'a făcut aşa de frumoasă şi arătoasă, aşa de plăcută, că să fi umblat lumea de-alungul şi de-acurmezişul, alta ca dânsa n'ai mai fi aflat.

Ş'apoi... când e omul frumos, mai frumos de cum sunt ceilalţi oameni, nu se poate ascunde de ochii lumii ca să nu-l vază şi nimănui nu-l poate opri să-i placă dacă-i place.

Aceasta a fost adică aşa că faima despre frumuseţea şi gingăşia acestei copile în scurt timp s'a lăţit, cum merge vorba peste nouă ţări şi nouă mări.

Cei mai voinici, mai vestiţi şi mai frumoşi feciori de împăraţi, cum prinseră de veste că iacă cum şi iacă cât de frumoasă şi fermecătoare este fata cutărui împărat, îndată alergară din toate părţile cu fel de fel de daruri scumpe, ca s'o peţească. Şi cum ajungeau la împăratul, tatăl copilei, i se închinau, îi sărutau mâna şi-i ziceau :

— Inălţate împărate, avere-ai parte de sănătate şi de o viaţă îmbelşugată !... Am venit la Măria Ta să-ţi cerem Domniţa în căsătorie, căci frumuseţea ei cea rară ne-a fermecat inima, ne-a săgetat, şi toată fericirea noastră stă într'un fir de păr, dacă nu o vom putea-o câştiga ! Şi apoi !... nici nu suntem nişte oameni de respins şi de alungat afară !... Suntem feciori de împăraţi şi puternici... lumea ne ştie, lumea ne cunoaşte !

Impăratul, văzând că au venit nişte peţitori aşa de voinici, frumoşi, isteţi, şi avuţi, îi râdea

www.digibuc.ro

inima de bucurie şi fala cea mare şi răsucindu-şi mustaţa şi netezindu-şi barba, în semn că sosirea oaspeţilor este foarte plăcută, chemă pe fiica sa la sine şi, rostindu-i nişte cuvinte foarte alese, precumpănite, dulci şi blânde îi zise :

— Ascultă, copila mea ! Anii se strecoară pe nesimţite... Tu ai crescut acum mare... ţi-a sosit timpul măritişului !... Iacă ici un tânăr, voinic ca un Făt-frumos, un fecior de împărat ca şi mine, te cere de nevastă, merge-vei după dânsul ?

Şi astăzi aşa, mai după vreo câteva zile sau săptămâni iar aşa, îi zise împăratul în vreo câteva rânduri.

Dar fata, când auzea aceasta sta mai multe minute ca împietrită locului ; apoi, începând a plânge şi a se ruga părintelui său, zicea :

— Tată !... iartă-mă !..., dar eu nu pot să merg după dânsul căci... nu sunt încă de măritat... mai este încă vreme !...

Împăratul, de câte ori o întreba, crezând cum că ce-i spune fiica sa e adevărat, n'o silea mult, ci-i da pace, aşteptând până ce şi-a mai luat pe seamă. Dar n'a fost aşa, cum îşi închipuia el... Fiica sa iubea acum de mult pe alt tânăr şi, din pricina aceluia, — pe toţi feciorii de împăraţi, câţi sosiră şi voiră s'o ia de nevastă, îi respingea de-a rândul, zicând că : ba unul nu-i place, ba altul e prea urît, ba că altuia altceva îi lipseşte... Mai scurt, fiecăruia îi afla câteo codiţă.

Împăratul, în urma urmelor, văzând că fiica sa pe toţi peţitorii îi respinge, se mânie foc pe dânsa şi întrebuinţă toate mijloacele ca să afle care este gândul ei şi din ce pricină nu voeşte să se mărite.

Tânăra domniţă, se vede că s'a priceput ce voeşte să facă tatăl său. De aceea, pentru ca să nu-i descopere secretul, căută să se întâl-

www.digibuc.ro

nească cu iubitul său numai noaptea, jurându-şi unul altuia credinţă până la moarte.

Intr'una din nopţi însă, petrecând asemenea toată noaptea în grădina împărătească, colea când s'a revărsat de zori, luându-şi feciorul fericit rămas bun dela iubita sa, îi zise :

— Scumpa mea ! acum a sosit timpul ca să ne despărţim. Dar cum va trece ziua de astăzi şi va sosi noaptea, am să viu şi-am să te fur şi atunci nimeni n'are să ne mai turbure fericirea, nimeni n'are să ne păzească, ci vom petrece fără teamă toată viaţa !...

Aşa cuvântă tânărul şi se despărţi de iubita sa, care rămase veselă şi petrecu toată ziua aşteptând cu dor sosirea nopţii următoare.

Dar de geaba !... Nu e aşa cum vrea omul, ci cum dă Domnul !... Impăratul dete de urma lor şi porunci la toţi curtenii ca în noaptea următoare să fie toţi deştepţi, doară vor putea pune mâna pe înşelătorul fiicei sale... Cine nu va asculta ceea ce le-a poruncit, aceluia să nu-i pară rău, dacă va fi pedepsit cum n'a mai fost altul în lume.

Curtenii nu mai aşteptară să le mai spună încă odată. Ei ştiau destul de bine cine e împăratul şi ce e în stare să facă, dacă se mânie... Fiecare se puse deci la locul său şi aştepta cu nerăbdare, doară va putea pune mâna pe înşelător.

Fata, cât colea. Pe când începuse a se murgi bine, tânărul nostru, socotindu-se omul cel mai fericit din lume, se apropie în vârful degetelor de curtea împărătească, de locul unde ştia el că-l va aştepta iubita sa, voind s'o fure pe aceasta şi ducându-se apoi cu dânsa cine ştie unde în altă parte a împărăţiei, sau chiar şi în altă ţară străină, acolo să petreacă în linişte toată viaţa.

www.digibuc.ro

Dar s'a înşelat foarte amar în aşteptările sale, căci abia s'a apropiat de curtea împărătească şi curtenii, cari stăteau de pândă prinzându-l, îl legară butuc şi-l duseră dinaintea împăratului.

Impăratul, cum îl văzu, îl cuprinse o mânie aşa de mare şi înverşunată, că îndată porunci să-i taie capul.

Şi cum a poruncit, aşa s'a şi făcut.

Tânăra domniţă, cum a văzut această dramă şi-a pierdut minţile, că nu ştia singură pe ce lume-i de scârbă şi durere prea mare. Şi în această stare se duse la o vrăjitoare, căreia îi istorisi toată întâmplarea dela început până la sfârşit şi în urmă o rugă zicându-i :

— Draga mea vrăjitoare ! Dacă vrei tu ca să faci cuiva vreun bine în lumea aceasta, apoi acel bine mi-l vei putea face numai mie şi dacă vrei să capeţi o plată cum nu ai mai căpătat dela nimeni altul până acuma, apoi aceia vei căpăta-o numai dela mine dacă-mi vei asculta rugămintea şi mă vei preface într'o pasăre.

Vrăjitoarea, cum sunt toate vrăjitoarele, văzând că i-a sosit norocul în casă, nu se lăsă mult îmbiată şi rugată, şi luând nişte unsori descântate şi vrăjite şi ungând-o pe faţă, apoi mai rostind şi nişte cuvinte încurcate şi neînţelese, tânăra domniţă îndată se prefăcu într'o păsărică, care de atunci şi până în ziua de astăzi a rămas tot păsăruică şi cântă dela înserare şi până târziu noaptea, iar dimineaţa cum se zăreşte de ziuă şi până ce răsare soarele, adică cam pe timpul acela când şi-a luat iubitul său rămas bun dela dânsa, când a avut de gând s'o fure.

Dumnezeu care o văzuse cât de rău îi părea după iubitul său, cât de mult îl jeleşte ea, i se făcu milă de dânsa şi pentru ca să nu moară de

www.digibuc.ro

dorul lui, a prefăcut şi pe iubitul ei asemenea într'o păsărică şi i l-a dat să-i fie pe vecie soţ.

De atunci apoi de când s'a întâmplat aceasta, petrec ei împreună mai toată noaptea, cântând şi veselindu-se. Şi fiindcă ei toată noaptea priveghează, de aceea s'a şi numit Privighetoare, iar el Privighetor.

III

Acestea sunt legendele Privighetoarei, ce le-am putut descoperi. E însă foarte probabil că ea mai va fi având încă şi altele.

Privighetoarea figurează adeseori şi în cântecele noastre poporane ca simbol de iubire, dornicie şi privighere. Când doi tineri s'au îndrăgit, când iubirea lor e nemărginită, când şi-au jurat unul altuia credinţă până la moarte, însă fie că părinţii sau neamurile lor, fie că altă împrejurare neaşteptată i-a despărţit pe un timp mai îndelungat, sau chiar pentru totdeauna, atunci în supărarea lor cea mare se adresează către Privighetoare, rugând-o ca aceasta să nu cânte după cum e datina ei, seara pe răcoare, când omenirea ostenită de lucrul de peste zi merge la culcare, ci să cânte dela amiazăzi, când tot omul e deştept şi atunci să deplângă prin cântecul ei cel plăcut soarta plină de întristare, ca orişicine auzind-o să ştie cât sunt de supăraţi. Ei zic :

Pasăre Privighetoare
Ce cânţi seara pe răcoare?
Cântă 'n miază-zi cu soare,
Cântă 'n glasul cel mai mare,
Pentru-a noastră supărare,
Cântă 'n glasul cel subţire
Pentru-a noastră despărţire!

www.digibuc.ro

Fetele cele amorezate, cari privighează seri întregi cugetând neîntrerupt la aleşii inimii lor, cari în serile cele senine şi frumoase cântă doine de iubire şi de dor, sunt foarte adeseori asemănate de către poporul român cu Privighetoarea.

Privighetori se numesc de Români şi acele fete tinere şi frumoase, carele mai totdeauna sunt foarte bine dispuse şi voioase, cărora nu le mai tace gura, ci atât ziua cât şi noaptea, atât când se scoală cât şi când se culcă, cântă necontenit.

Şi, precum :

Măiastra Privighetoare
Cântă noaptea pe răcoare,
Dimineaţa 'n prânzul mare,
Şi de nimeni frică n'are...

tot aşa şi fetele cele pururea vesele n'au de nimeni frică... Toată lumea li se pare că e a lor, şi precum Privighetoarea, prin cântecele ei cele plăcute, pe mai mulţi oameni îi deşteaptă din somn, şi-i face vrând nevrând ca s'o asculte şi s'o admire, tot aşa şi fetele cele voioase şi cântăreţe iscusite, pe mulţi inşi, pe mulţi tineri îi atrag prin cântecele lor cele frumoase.

Cum că Românii aseamănă pe fetele cele amorezate şi cântăreţe cu Privighetoarea, se poate în câtva cunoaşte din următoarea doină din Transilvania, pe care mi-a comunicat-o D-l Gr. Crăciunaş :

Cât e noptiţa de mare
Tot cânt' o Privighetoare.
De-abia-aşteaptă noaptea să treacă,
Privighetoarea să tacă.
Ziua dalbă s'a făcut,
Privighetoarea a tăcut...

Iar un proverb ne spune următoarele despre Privighetoare : „Că Privighetoarea, cu cân-

www.digibuc.ro

tarea ei cea dulce, pe vânător la ea îl aduce" — care, după cum lesne e de presupus, se aplică la fetele cele isteţe, frumoase şi atrăgătoare, cari prin frumuseţea şi gingăşia lor, prin apucăturile şi vorbele lor cele dulci, pe mulţi tineri îi atrag la sine.

Alt proverb sună: „Bufniţa nu clocește privighetori", ceea ce înseamnează că un om, care din naştere e urît şi răutăcios, nici când nu caută să facă bine, ci numai tot rău; sau o muiere urîtă, diformă, mutălancă, nici când nu va naşte un prunc frumos şi înţelept, ci numai o sluţenie ca şi dânsa.

Afară de acestea Românii din unele ţinuturi ale Transilvaniei şi Banatului, după cum mi-au scris d-nii Gr. Crăciunaş şi I. Stoicescu, spun şi cred, că cel ce va mânca carne de privighetoare, acela îşi pierde somnul, încât oricât mai trăeşte nu poate dormi, ci numai priveghează cât e noaptea de mare, tocmai ca şi privighetoarea.

Am zis la început, că Românii din Macedonia numesc Privighetoarea Berbiliu. Un cântec poporan al acestor Români, în care provine numirea aceasta, sună precum urmează:

Şi cântă un berbiliu pe salce,
Că vede două muşate
Ş'amendole erau cumnate.
— Nveste, in ve sunt jonili?
— Jonili sunt tru xeneţie
Ca s'aminta aslani, florie.

Transcris:

Cântă o privighetoare 'n salce
Că vede două frumoase.
Şi-amândouă sunt cumnate.
— Neveste, unde vă sunt junii?
— Junii sunt în străinătate
Ca să câştige lei şi galbeni.

www.digibuc.ro

In fine, voiu să mai însemnez şi aceea că bărbăţelul Privighetoarei, după cum am văzut şi mai sus, se numeşte de popor Privighetor.

RÂNDUNICA

I

Rândunica care ne anunţă mult dorita şi iubita primăvară, care dela sosirea şi până la depărtarea ei din ţările noastre este un oaspe nedespărţit şi foarte plăcut oamenilor, făcându-şi cuibul său de comun în podurile caselor [1]), se vede că din cele mai vechi şi mai depărtate timpuri a fost totdeauna întâmpinată de Români cu esclamări de bucurie şi însufleţire, cum e şi în ziua de astăzi.

Multe şi interesante sunt datinele şi credinţele Românilor despre dânsa. Şi poate că este unica pasăre despre care poporul român a păstrat mai multe legende foarte frumoase, care în fond toate tratează despre unul şi acelaş obiect, numai modul istorisirii lor este felurit.

Cea mai frumoasă şi mai încântătoare dintre toate legendele, câte le ştiu şi câte vor fi existând despre care încă n'am cunoştinţă, este fără îndoială „Legenda Rândunelei", compusă în versuri de regele poeţilor noştri V. Alecsandri. Această legendă ar trebui să fie cunoscută fiecărui Român adevărat.

Deci nu voi să mă mai opresc la dânsa. Voi reproduce însă alte legende ale Rândunelei, pe care le-am auzit eu în Bucovina, şi care, în com-

1. Pe acele specii de Rândunele, cari îşi fac cuiburile sub streşinile caselor şi prin malurile apelor le numesc Românii din Bucovina „Lăstuni" şi „Lostuni".

www.digibuc.ro

parare cu cea de mai sus amintită, cred că vor forma un obiect foarte interesant şi totodată plăcut pentru fiecare cititor, iar mai ales pentru literaţii români, care se ocupă cu studiul datinelor, credinţelor şi al mitologiei daco-romane.

II

Prima legendă a Rândunelei, istorisită de Catrina Racoţă, Româncă din satul Calafindeşti, sună precum urmează :

A fost odată o fată, căreia, murindu-i părinţii, nu i-a rămas altă moştenire dela dânşii decât numai o turmă de oi şi un căţel.

Intr'o zi... ce-i vine fetei acesteia prin minte?... Se îmbracă în haine bărbăteşti, ia oile şi căţelul cu dânsa şi se duce într'un munte. In muntele acela, mergând ea cu oile şi cu căţelul tot mai înainte, tot mai departe, iată că dela un timp se întâlneşte cu un fecior de zmeu, care păştea şi el o turmă de oi.

Fiind fata îmbrăcată în haine bărbăteşti şi purtând cuşmă pe cap, feciorul nu putu s'o cunoască : fată e ori fecior?

Dar şi fata nu i-a spus nimic niciodată, măcar că de cum se întâlni ea cu dânsul, păştea oile împreună şi în fiecare seară se ducea şi ea, cu oile şi cu căţelul, de mas la curţile zmeului.

Insă feciorul, nevenindu-i la socoteală, mai de multe ori spuse maicii sale, că lui nu i se prea pare pe fârtatul său de ciobănie, el crede că acesta trebue să fie fată şi nu fecior, căci aşa îl arată vorba şi faţa lui cea muerească.

Dela o vreme, văzându-se bătrâna zmeoaică cincăită şi întrebată de feciorul său zise :

— Dacă fârtatul tău de ciobănie va fi fată, după cum prepui tu, eu îndată îl voi cunoaşte,

www.digibuc.ro

căci diseară, când se duce să se culce, am să-i pun sub pernă „brăbănocul", şi de a fi să fie fată, brăbănocul până dimineaţa se va păta, iar de a fi să fie fecior, atunci brăbănocul va rămâne aşa cum l-oi pune.

Cum a zis zmeoaica, aşa a şi făcut.

Când a început să însereze bine, colea pe vremea culcatului, a pus brăbănoc sub perna fetei, pe care se culca.

Insă căţelul fetei fiind năzdrăvan şi ştiind prea bine cu ce gânduri se poartă zmeoaica, zise încă de cu ziuă stăpânei sale :

— Scumpa mea stăpână ! Zmeoaica are să-ţi puie de seară sub perină brăbănoc, prin mijlocul căruia voeşte să ştie de eşti fată ori fecior? Dacă acum domnia-ta voeşte să nu ţi se întâmple nimic rău, te sfătuesc ca atunci, când vei merge să te culci, să scoţi brăbănocul de sub pernă şi să-l pui deasupra pe pernă şi acolo să-l laşi până a doua zi de dimineaţă, când să-l pui iară la locul lui şi apoi să ieşi afară din casă. De nu mă vei asculta şi de nu vei face aşa cum te învăţ eu, atunci să ştii că ai să păţeşti una ne mai păţită !

Aşa a zis căţelul şi stăpâna-sa l-a ascultat şi colea când a mers să se culce, aflând brăbănocul sub pernă, l-a pus pe pernă şi apoi s'a culcat. Iar a doua zi dimineaţă l-a pus iar sub pernă, şi apoi a ieşit din casă şi luându-şi oile şi căţelul se duse în treabă şi la păscut.

Dar n'a apucat bine a ieşi din casă, când zmeoaica se duse să vadă ce-i?... Cum e brăbănocul?... Brăbănocul însă era mai verde şi mai frumos de cum îl pusese ea de cu seară. Văzându-l astfel, a crezut zmeoaica că fata, nu e fată, ci fecior, deci spuse feciorului său că fârtatul lui

www.digibuc.ro

de ciobănie nu e fată, ci fecior, căci așa a arătat brăbănocul, pe care i l-a pus sub pernă.

Feciorul zmeoaicei, auzind aceasta își luă și el oile și se duse cu dânsele la păscut pe urma fetei, fără să-i plesnească măcar prin minte, că n'ar fi drept ceea ce i-a spus maică-sa.

Fata însă, văzându-se scăpată din cursa ce i se întinsese, luându-se cu feciorul, cu oile și cu căţelul său, se duse, se duse până ce ajunse la o mare. Aici apoi s'a oprit ea și, luându-și rămas bun dela feciorul zmeoaicei și dând cu un toiag asupra apei, apa s'a despărţit în două și așa a trecut ea cu turma sa de cea parte, fără ca să i se întâmple vreun rău cât e negru sub unghe.

Feciorul zmeoaicei și cu oile sale a rămas de astă-parte de apă.

Ajungând în cealaltă parte și după ce s'a împreunat acum iarăși valurile apei, și-a luat fata cușma de pe cap și atunci i-a căzut părul cel de aur până la brâu.

Feciorul zmeoaicei, văzând-o că-i fată și încă așa de frumoasă, nu știa pe ce lume e de scârbă, că a scăpat-o din mână. Și, fără a mai pierde mult timp, se întoarse acasă și spuse maicii sale cum l-a amăgit, povestindu-i toate din fir în păr, că fârtatul său de ciobănie nu e fecior ci fată și încă cu părul de aur. Dar ce folos că ea a trecut acuma peste mare împreună cu oile sale și el nu o mai poate urmări.

Zmeoaica, auzind aceasta, zise feciorului să nu se mai supere de geaba, căci ea va afla un mijloc prin care s'o poată urmări și prinde.

Și întru adevăr că maica sa îi făcu o corabie mare, pe care zmeul, după sfatul ei, o încărcă cu fel de fel de marfă scumpă și astfel, încărcată cum era, se porni cu dânsa ca să afle pe fată.

www.digibuc.ro

După ce se porni el acum, merse cât merse, pe apa cea mare, prin care a trecut fata, până ce ajunse la mal. Acolo se opri.

Mulţime de oameni, care dela cine şi prin cine auzise că în corabia aceasta se află o mulţime de marfă scumpă, alergară din toate părţile să cumpere câte una alta dela stăpânul ei.

Iată că în urmă, de unde şi până unde, vine şi fata cea cu părul de aur şi intră ea în corabie, să vadă ce fel de mărfuri se află întrînsa.

Dar... atât i-a trebuit zmeului !... Mai mult nimic !. Cum o vede înăuntru, deauna porneşte corabia dela mal... şi pe ici încolo ţi-e drumul.

Fata cunoaşte şi ea în ce cursă a picat şi se pricepu că nu-i chip de scăpare...

Cearcă ea ce cearcă, dar în zadar !... Corabia era cine ştie unde de mal.

— De geaba te mai trudeşti, căci de acuma înainte n'ai să-mi mai scapi din mână — zise zmeul, după ce s'a văzut în largul său.

Fata, mai auzind încă şi aceasta, ce să facă ?... Ia inelul său de argint, şi aruncându-l în apă, zice :

— Când vei afla tu inelul acesta atunci voi vorbi eu cu tine. !

Dar zmeul se părea că nici n'o aude. El mergea cu corabia înainte, fără să-i pese ceva de cuvintele ei.

După ce ajunse la mal, luă pe fată şi, ducând-o acasă, se cunună cu dânsa.

Fata însă îşi ţinu cuvântul... Ea nu vorbia cu zmeul nimic, ori şi cât se necăjia acesta s'o înduplice ca să vorbească. Cu zmeoaica şi cumnatele sale — căci zmeul avea şi surori, — şi ceilalţi curteni vorbia, însă cu zmeul niciodată.

Această tăcere a ţinut tot aşa mai lung timp, Iată că într'o zi, mergând nişte pescari la apa cea mare şi pescuind o mulţime de peşte, aduse şi vândură zmeului o parte din aceştia.

Zmeul, adică feciorul zmeoaicei, după ce cum-

www.digibuc.ro

pără peştii, se dete singur că-i curăţească. Dar ce să vază?... Intr'un peşte dă de inelul nevestei sale!... Plin de bucurie ia el acuma inelul şi mergând cu dânsul, tot în sărite la nevasta sa, zise zâmbind:

— Draga mea Rândunică: de acum vei vorbi cu mine, căci iată în sfârşit ţi-am aflat şi inelul!

Şi vorbind o desmierdă şi-i netezeşte bărbia, aşa plin de sânge cum s'a fost umplut pe mâini curăţind peştele.

Nevasta, văzându-şi inelul şi auzind pe zmeul astfel vorbind, deauna s'a prefăcut într'o Rândunică cu guşa roşie şi a zburat pe fereastră afară.

Zmeul, văzând-o că-i zboară de dinaintea ochilor, se repezi iute s'o prinză, dar a prins-o numai de mijlocul cozii, care i-a şi rămas înmână, iar Rândunica se cam mai duse, rămâindu-i de atunci şi până în ziua de astăzi coada ca o furculiţă, adică numai cu penele care nu le-a smuls zmeul şi cu guşa roşie, cum a fost pătată de sânge.

III

A patra legendă a Rândunelei, comunicată de D-l Orest Lujan, sună precum urmează:

A fost odată o femee şi femeea aceea avea o noră în casă, cu care nuse putea nicidecum învoi.

Nu era mai nici o zi lăsată de Dumnezeu, în care să nu-i zică: ba că-i leneşe, ba că-i netrebnică, ba că-i una, ba că-i alta. Mai pe scurt, neîncetat, îi căuta pricini şi cum îi venea la gură aşa o batjocorea.

Şi noră-sa, bună de inimă şi răbdătoare, toate le suferea şi tăcea cugetând în sine că soacră-sa se va încuminţi dela un timp şi îi va da pace. Dar cum să-i dea?... Unde s'a mai văzut în lumea aceasta vre-o soacră bună?... Pe zi ce mergea tot mai rea şi mai nesuferită se făcea... Iară într'o zi, voind să pună capăt la toate, ce face?.. Se apucă şi omoară pe noră-sa, tăind-o toată în bucăţele.

www.digibuc.ro

Bărbatul nevestei, care se vede că, pe când i-a omorît maică-sa soţia, era undeva dus de acasă, cum s'a întors înapoi şi a văzut aceea ce s'a întâmplat, s'a fcăut foc şi piatră de mânie, a prins pe maică-sa şi puind-o pe nişte cărbuni aprinşi, voi, spre pedeapsă, s'o ardă de vie.

Maica Domnului însă, cum şi din ce pricină eu nu pot să ştiu, dar destul atâta că tocmai când se aprinse straele pe soacra cea rea, şi începuse a arde, se coborî din cer, o prefăcu într'o Rândunică şi o scoase pe horn afară.

Rândunica, adică soacra cea rea, prefăcută în pasăre, cum se văzu scăpată afară, voi să fugă. Dar Maica Domnului n'o lăsă ci oprind-o îi zise :

— Stai pe loc că nu merge aşa cum cugeţi tu !.. Nu gândi că, dacă te-am scos dela moarte, îndată ţi-oi da drumul !.. Mai aşteaptă puţin, până ţi-oi face semn după care nu numai eu ci şi toată lumea să te cunoască ori şi unde, ce socară bună ai fost, că ai omorît pe noră-ta.

Şi cum rosti Maica Domnului cuvintele acestea, îi făcu coada în formă de foarfece, sau mai bine zis în formă de două cuţite ascuţite şi împreunate la un loc, cu care a ucis ea pe noră-sa.

Dar ea n'a rămas numai cu semnul acesta. Când o scoase Maica Domnului pe horn, atunci se negri de fum şi funingene, şi pe unde s'a negrit, neagră a rămas şi până în ziua de astăzi. Iar partea cea roşie de pe guşa Rândunelei e sângele ce a prins să curgă, pe când a început a arde. Penele cele albineţe sunt urmele de cămaşe, cu care era îmbrăcată, când a pus-o feciorul său pe cărbuni şi care n'a putut a se aprinde şi arde, ci numai s'a afumat.

Şi numai după ce a căpătat Rândunica toate semnele acestea i-a dat Maica Domnului drumul, ca să sboare unde vor duce-o ochii şi aripile.

www.digibuc.ro

IV

Afară de datinele şi credinţele pân'aici înşirate, mai cred Românii cum că cel ce vede întâiaşi dată primăvara o Rândunică sburând, dar neciripind, acela va fi voios şi sănătos peste tot anul; pe acela nimeni n'are să-l vorbească de rău. Cel ce însă vede întâiaşi dată o rândunică stând şi ciripind, aceluia se crede că, peste un an, nu-i va merge bine, că va fi bolnăvicios şi oamenii îl vor vorbi de rău.

Asemenea nu e semn bun pentru cei ce aud întâiaşi dată vreo Rândunică ciripind în pod, căci atunci cred ei, că poate tot anul nu vor fi sănătoşi şi voioşi, ci vor fi slabi şi bolnăvicioşi. Că nu au văzut-o mai întâi zburând, vor fi vorbiţi rău de oameni.

De vede o fată sau un flăcău întâiaşi dată primăvara numai o singură Rândunică, atunci cred aceştia că peste tot anul vor fi singuri, că nu se vor putea mărita sau însura.

De vede un bărbat o singură Rândunică, se teme să nu i se întâmple vreo nenorocire să nu-i moară nevasta şi el să rămâie apoi singur, văduv. Tot aşa cred şi nevestele.

Numai o unică Rândunică văzută întâiaşi dată primăvara, însemnează după credinţa poporului român, totdeauna singurătate. Iar mai multe Rândunele, văzute deodată, însemnează că, peste vară, vor fi, cu cei ce le-au văzut, mai mulţi inşi la un loc.

O seamă de Români, când văd prima oară primăvara o rândunică, totdeauna stau pe loc şi încep a săpa cu un cuţit sau cu orice au pe lângă dânşii sub călcâiul piciorului stâng şi întâmplându-se se afle acolo cărbuni în locul acela atunci cred ei că peste tot anul vor fi sănătoşi şi voioşi şi vor afla peste vară bani, iar de nu vor afla cărbuni, nu vor fi sănătoşi. O seamă însă cred

www.digibuc.ro

că dacă află vor muri. Alţii iarăşi cred că, dacă vei sta locului unde vezi întâiaşi dată vreo Rândunică şi vei face cruce, atunci, dacă vei vrea să sapi în acel loc, vei afla din întâmplare cel puţin un ban.

Unele Romînce, când văd întâiaşi dată o Rândunică, suflă asupra ei şi zic :

Cum se desparte coada ta şi nu se încâlceşte, aşa să mi se despartă şi să mi se descâlcească orice încurcătură, când voi sufla asupra ei descurcând-o şi desfăcând-o.

SCORŢĂRELUL

Scorţărelul sau Scorţăraşul, numit şi Scorţar mic, lat. Certhia familiaris, L. germ. der gemeine Baumschlupfer oder Baumrutscher, e de 130 milimetri în lungime, de 180 în lăţime, de 61 în lungimea aripilor şi de 55 în lungimea cozii.

Penele de pe spate sunt surii-închise şi împestriţate cu pete albe, iară cele de pe pântece albe. Aripele cafenii şi de-acurmezişul cu o dungă galbenă-albie. Se află petutindeni în Europa prin păduri şi prin livezi, însă mai cu seamă prin brădeturi. Iarna petrece mai mult în societatea Auşeilor şi a Piţigoilor. Se acaţără pe arbori ca şi Scorţariul sprijinindu-se totodată în coadă ca Ciocănitoarea. Însă de oarece nu se poate acăţăra pe arbori şi cu capul în jos, ca Scorţariul, de aceea când ajunge în vârful unui arbore sboară de pe dânsul pe tulpina altui arbore.

Nutreţul Scorţărelului constă în insecte şi larvele acestora, cari le caută prin parmelii şi prin crăpăturile arborilor.

Cuibul şi-l face în scobiturile arborilor şi se ouă într'însul de două ori pe an câte 6—7, uneori şi nouă ouţe albe împestriţate cu puncte deschise sau închise-ruginii.

www.digibuc.ro

SITARUL

Una dintre pasările care, din cauza cărnei sale celei bune, este foarte căutată de vânători şi care se află în ţările locuite de Români, într'un număr destul de mare, este şi Sitarul, numit altmintrelea şi Sitarul-de-pădure, Ciocănea, Becaţ şi Becaţă lat. Scolopax rusticola L. germ. die Waldschnepfe.

Sitarul e de treizeci şi doi centimetri în lungime, de cincizeci şi opt în lăţime, de douăzeci şi unu în lungimea aripilor şi de nouă în lungimea cozii. Penele de pe spate-i sunt ruginii şi împestriţate c'o mulţime de pete sure şi negre, iară cele de pe pântece galbene deschise şi cu dungi cafenii. Pe partea inferioară a capului şi pe ceafă are patru dungi cafenii-închise şi patru galbene-închise. Ciocul e subţire, drept şi cilindric, care-i serveşte ca o sită pentru scoaterea insectelor şi a viermilor, ce-i servesc de nutreţ, de prin mlaştine, din muşchi şi din gunoaie; picioarele scurte şi încălţate cu pene de culoare ruginie. Locul său de petrecere sunt pădurile şi câmpiile cele apătoase. Ziua stă ascuns, iar seara şi dimineaţa ese spre a-şi căuta nutreţul său.

Am spus mai sus că Sitarul vâră ciocul său adeseori şi prin mlaştine şi muşchiuri spre a-şi căuta nutreţul. Această împrejurare a dat Românilor naştere la următoarea credinţă.

D-l P. Ursul îmi scrie, că Românii din ţinutul Dornei spun şi cred cum că Sitarul nu se nutreşte ca alte pasări cu insecte sau seminţe, ci el trăeşte numai cu aerul şi zama ce-o suge cu ciocul său de prin mlaştine şi alte locuri apătoase. Mai departe se zice că el nu piscue niciodată primăvara, până ce nu se află atâta iarbă verde, cu câtă să se poată nutri vitele.

Tot această credinţă se află, după cum mi-a scris d-l Gr. Crăciunescu, şi la Românii din Transilvania. Aceştia încă istorisesc despre Sitar, că ar trăi numai cu aer de pământ.

www.digibuc.ro

„PAGINI ALESE“ (serie nouă)

APĂRUTE:

No. 1. **Ion Neculce.** Letopiseţul ţării Moldovei. O seamă de cuvinte.

No. 2. **V. Alecsandri.** Poezii populare.

No. 3. **Miron Costin.** Cronica.

No. 4. **V. Alecsandri.** Pasteluri.

No. 5. **Esopeia.** Din fabulele lui Esop.

No. 6. **Cartea Dorului.** Lamura Cântecelor populare.

No. 7. **S. Fl. Marian.** Pasările Poporului Român.

VOR APARE:

No. 8—9. **B. P. Haşdeu.** Răzvan şi Vidra.

Colecţia Pagini Alese, „Cartea Românească“.

3861.—934. PREŢUL LEI 10.—

www.digibuc.ro